

Diskriminace kvůli pohlaví se obvykle týká žen. Existuje však výjimka – v případě sporů o opatrovnictví jsou to velmi často otcové, kteří jsou jako rodiče diskriminováni právě proto, že jsou muži.

TEXT ZUZANA LABUDOVÁ

KDO JE LEPŠÍ RODIČ?

Podobně jako v případě diskriminace žen je i za diskriminací mužů v opatrovnických sporech jeden stereotyp: drtivá část české společnosti je stále přesvědčena, že dítě prostě patří k matce, u níž je mu nejlíp. Matka je podle převažujícího mínění takřka za všech okolností tím kompetentnějším rodičem, otec ji může maximálně zastoupit, nikoli však trvale. Výjimkou jsou pouze případy, kdy žena prokazatelně a fatálně selhává, například vlivem alkoholismu nebo drogové závislosti. Bohužel je podobného mínění i řada českých soudců a soudkyň, což se posléze projeví v jejich rozhodování v opatrovnických sporech. Otcové v těchto

soudních kauzách bohužel většinou prohrávají, byť jsou velmi často v právu.

SOUDY NEPOMŮŽOU

Následující příběh je do značné míry modelovým příkladem. Čtyřicetiletý Daniel Fotta bojuje o možnost podílet se rovným dílem na výchově dětí od loňského prosince. Slovák žijící jedenáct let v České republice se před šesti lety oženil se svou o tři roky mladší krajkou, s níž již v době sňatku měl roční dceru. K dnes šestileté dceři přibyl o čtyři roky později syn – obě děti se narodily v České republice, kde rodina trvale žila. Manželství bohužel nevydrželo a loni v květnu bylo rozvedeno. Předtím se rodiče

dohodli na tom, že děti budou žít ve společné domácnosti se svou matkou v malé obci blízko Prahy. Otec dětí bydlel v sousední vesnici a s dětmi byl v úzkém kontaktu, takže se zdálo, že bývalí manželé zvládli situaci jako zralí lidé, kteří dbají především o dobro svých potomků. Tento stav však neměl dlouhého trvání.

Těsně před Vánoci loňského roku poslala matka dětí svému exmanželovi e-mail, v němž mu oznámila, že se i s dětmi přestěhovala do Bratislavy. Jak se na to dívá zákon? Dopustila se tak protiprávního jednání: přemístila děti do zahraničí bez vědomí, natož souhlasu jejich otce. Na tyto situace pamatuje nejen náš právní řád, ale také Haagská úmluva, kterou

Česká republika přijala, a rovněž nařízení Rady Evropské unie, kterým je ČR vázána. Podle těchto právních předpisů je prvořadý zájem dítěte, které by mělo žít tam, kde je zvyklé, kde je trvale usazeno (slovenská státní příslušnost rodičů v tomto případě nehraje

Děti rozvodem a následnými změnami ztratí spoustu životních jistot. Když se k tomu ještě přidá boj mezi rodiči, snášejí situaci o to hůř.

žádnou roli). Zvlášť po rozvodu či rozchodu rodičů je pro děti důležité, aby nepřišly o zbylé jistoty – zázemí, na které jsou zvyklé, kamarády, známé dospělé tváře včetně učitelů. Především pak má dítě právo na péči obou rodičů a kontakt s nimi. Proto Haagská úmluva upřednostňuje zájem dítěte před zájmy dospělých a zdůrazňuje, že přesídlit dítě do jiné země je možné jen se souhlasem obou rodičů. Změnit bydliště dítěte, pokud se rodiče na přesídlení nedohodnou, je možné jen se souhlasem opatrovnického soudu. Právní úprava přitom samozřejmě předpokládá předchozí, nikoli dodatečný souhlas, který by fungoval pouze jako zhojení předchozího protiprávního stavu.

Otec zareagoval okamžitě: matce oznámil, že s přemístěním dětí zásadně nesouhlasí a hned v lednu požádal bratislavský soud, aby rozhodl o navrácení dětí zpět do Česka. Bratislavský soud provedl podrobné dokazování včetně výslechu holčičky a dal otcovi v plném rozsahu za pravdu – matka skutečně nebyla oprávněna děti odvézt z místa jejich obvyklého bydliště, navíc bez vědomí jejich otce. Soud tedy nařídil neprodlený návrat dětí do Česka. Jenže děti v lednu nastoupily v Bratislavě do školky a jeslí a matka okamžitě zapsala dcerku do základní školy ve slovenském hlavním městě. A to přesto, že se proti rozhodnutí bratislavského soudu neodvolala, takže to v březnu letošního roku nabylo právní moci.

Ještě v prosinci 2014 zahájil otec opatrovnické řízení u Okresního soudu pro Prahu-západ, tento soud se však bohužel, místo aby rozhodl, prohlásil za nepřislušný k rozhodnutí. Otec se proti tomuto verdiktu odvolal a Krajský soud v Praze mu dal za pravdu: jinak řečeno nařídil Okresnímu soudu pro Prahu-západ, aby se přestal vytáčet, přijal zodpovědnost a rozhodl. Otec navrhl střídavou péči v místě bydliště dětí v Česku, v němž by se rodiče po týdnu či v kratším intervalu střídali. Matka dětí v únoru kontrovala návrhem, aby stejný soud nahradil chybějící souhlas otce s vystěhováním dětí na Slovensko. S dětmi je stále na Slovensku, starší dcerka nastoupila v září v Bratislavě do první třídy základní školy. Aktuálně tedy vlastně žádá soud, aby její jednání zpětně posvětil. V každém případě je otec již deset měsíců zásadně omezen na svém právu podílet se na výchově dětí stejnou měrou jako jejich matka. A přestože se on sám – na rozdíl od matky – žádného protiprávního jednání nedopustil, jeho snaha domoci se práva je zatím marná.

ČAS HRAJE PRO MATKU

Zatímco pro otce je současná situace fakticky i emočně neúnosná, neboť ztratil možnost podílet se podle svých představ na výchově vlastních dětí, matce nečinnost českého soudu vyhovuje. Rozhodnutí bratislavského soudu, který jí nařídil děti vrátit do Česka, nemohla ignorovat, proto vyřešila situaci šalamounsky: zůstala s dětmi v Bratislavě, ale na soudem nařízené víkendy, během nichž má o děti pečovat otec, coudíždí do Prahy, kde potomky otcovi jednou za čtrnáct dní předává. Tvrdí přitom, že respektovala rozhodnutí soudu a přestěhovala se s dětmi zpět do Česka. „Od března si děti vyzvedávám

v Praze – moje bývalá manželka tvrdí, že zde s dětmi bydlí. Děti vidám jednou za dva týdny na víkend – v liché týdny od pátku do neděle. Čtvrtky v sudé týdny, kdy bych je rovněž měl vidat, je z víc než poloviny nevidám, protože jsou údajně nemocné, matka má osobní důvody, pro něž se můj styk s dětmi nemůže uskutečnit. Od září přibyl další důvod, protože dcerka nastoupila do první třídy. Pravda je taková, že matka žije s dětmi v Bratislavě a jednou za dva týdny mi je přiveze do Prahy, aby to vypadalo, že respektuje nařízení bratislavského soudu,“ říká Daniel Fotta. Přestože soud předložil potvrzení z bratislavské školy, že zde dcerka v září nastoupila povinnou školní docházku, a potvrzení školky, kam od ledna do června chodila, a přestože v září matka u soudu trvalé bydlení v Bratislavě potvrdila, otcův návrh na předběžné opatření, jímž by soud nařídil matce přehlásit dcerku do pražské školy, byl zamítnut. De facto tak otec nemá šanci rozhodnutí slovenského soudu vymoci.

„Bratislavský soud rozhodl plně v souladu s platnými právními předpisy. Okresní soud Praha-západ má oproti tomu zjevnou nechuť ve věci rozhodovat, protože případ fakticky vnímá jako uzavřený. Děti byly svěřeny matce a podle tohoto soudu matka může svobodně rozhodovat o tom, kde děti budou žít,“ říká právní zástupkyně otce Kateřina Sekaninová. Ta se ze všech sil snaží, aby děti Daniela Fotty o svého tatů nepřišly. „Jak vzor otce, tak vzor matky je pro děti a jejich další psychosociální vývoj důležitý. Podoba výchovy, kterou navrhuje, kdy děti budou stabilně bydlet na jednom místě, ve svém původním bydlišti, a rodiče se budou v péči o děti po týdnu nebo v kratších intervalech střídali, by mohla být optimálním řešením,“ myslí si doktorka Sekaninová.

Komu soudy svěrují děti po rozvodu

Rok	Matce	Otci	Střídavá či společná péče
2010	27 121	1938	1184
2011	19 260	1362	1053
2012	26 387	1880	1571
2013	20 649	1484	1456
2014	20 306	1570	1638

Víte, že...

...pokud u australských domorodců zemře otec dítěte před jeho narozením, matka dítě usmrtí, protože otec je pro ně tak nepostradatelný, že dítě podle ní bez něho nemůže žít? Víra v nezbytnost otce ve výchově dítěte je v některých společnostech skutečně extrémní, u nás ovšem zase často roli otce ve výchově podceňujeme.

Čas ale hraje pro matku – čím déle budou děti na Slovensku, tím těžší bude je vrátit zpátky. V šesti a dvou a půl letech hraje roli každý měsíc – děti se rychle sžívají s novým prostředím. Český soud jako by to neviděl. „Jako velký problém vnímám vlažný postoj opatrovnických soudů při řešení situací, kdy jeden z rodičů používá dítě jako prostředek boje a je zcela zjevně porušováno právo druhého rodiče na péči o dítě, pravidelný kontakt

s ním a právo spolurozhodovat o věcech, které se dítěte týkají. Často tímto druhým rodičem bývá otec, ale není to pravidlo, i matky se mohou dostat do situace, kdy jsou proti své vůli ze dne na den vyloučeny ze života dítěte, o které doposud řádně pečovaly. Soudy by měly rodičům vyslat jasný signál, že jednání, kterým se jeden rodič snaží vytěsnit druhého rodiče ze života dítěte, nebude tolerováno,“ říká právnička Sekaninová.

KOMPLOT PROTI OTCŮM

Soudy u nás bohužel často rozhodují v opatrovnických sporech pod vlivem stereotypů a otcové se v mnoha případech nemohou domoci svých rodičovských práv. Někteří právní zástupci dokonce otevřeně hovoří o tom, že kvůli stereotypu „matka je vždy nejlepší rodič“ čelí někteří otcové po rozvodu či rozchodu s matkami svých dětí dokonalému komplotu. Nejprve v rámci rozvodového řízení přijdou o možnost střídavé péče nebo svěřením dětí do své péče. Podle statistik v ČR soudy stále 90 procent dětí svěřují do výhradní péče matky. Následně některé ženy začnou uplatňovat pasivní odpor v podobě nevydávání dětí otcům v dohodnutých intervalech. Jednou je dítě náhle nemocné, podruhé má důležitou akci se školou nebo oslavu s rodinou matky. „Už se mi v případě jednoho klienta

stalo, že si matka zařídila potvrzení od dětské lékařky, takže odmítla syna otci vydat. Ten pak zklamaneč odcházel od domu a po cestě synka našel v plném zdraví řádit na prolézače,“ popisuje konkrétní zkušenost pražský advokát. Když se proti takovému jednání snaží otcové bránit a požadují, aby soudy vymohly dodržení svých vlastních rozsudků, jsou obvykle neúspěšní.

Změnit najednou smýšlení soudců a soudkyň je takřka nemožné, soudní moc je u nás navíc z principu nezávislá. „Ministerstvo spravedlnosti nemůže do rozhodovací pravomoci soudů zasahovat. Ministerstvo spravedlnosti je přesvědčeno, že stávající právní úprava porozvodové péče není diskriminační vůči žádnému z rodičů a nebrání tomu, aby se na výchově podíleli oba rodiče,“ komentoval situaci Jiří Hovorka z tiskového oddělení ministerstva. Legislativní úprava a reálná praxe se však od sebe často liší jako noc a den.

Přestože většina z nás uznává, že dítě potřebuje ke zdárnému vývoji jak matku, tak otce, střídavá péče, která by rovnoměrně rozložila působení mateřského a otcovského elementu zajišťovala, je u nás stále brána jako spíše výjimečný institut. Situaci se dokonce zabýval i Ústavní soud, který konstatoval, že soudy nemohou opřít své rozhodnutí nenařídít střídavou výchovu jen o prostý nesouhlas jednoho z rodičů, nejčastěji matky. Právě to se ale ve skutečnosti při soudních jednáních velmi často děje. Pokud z různých důvodů střídavá péče není možná, mělo by být dítě svěřeno do péče toho rodiče, který má k ní lepší předpoklady. A k těmto předpokladům kvalitního rodičovství patří mimo jiné i to, že člověk uznává důležitost a nezastupitelnost druhého z rodičů. „Z posledních nálezů Ústavního soudu vyplývá, že obecné soudy by měly střídavou výchovu upřednostňovat, nejsou-li pádné důvody, které by nařízení střídavé výchovy bránily,“ potvrzuje Jiří Hovorka.

KDO JE ZODPOVĚDNĚJŠÍ?

Ústavní soud ve svém nálezu z prosince 2014 uvádí, že soudy by měly při svěřování dětí do péče posoudit zejména čtyři objektivní kritéria: existenci pokrevního pouta mezi

Ztracený čas nikdy nenahradíte

Jedním z otců, kteří se marně pokoušeli získat větší vliv na výchovu svého dítěte, byl i Ladislav Štáidl. V jeho případě dokonce neplatil ani obvyklý předpoklad, že užívání návykových látek je důvodem k odebrání dítěte. Přestože celý národ sledoval jeho bývalou partnerku, jak se postupně zabývá alkoholem, jeho urputný boj o svěření syna do péče byl definitivně úspěšný až po šesti letech. Tehdy už sama Iveta Bartošová přiznala, že na výchovu syna nestačí a dobrovolně ho předala do péče otce. Postoj soudů v tomto případě ukazuje, jak se česká justice vždy snaží především o to, aby dítě mohlo vyrůstat s matkou. Situace v domácnosti Bartošové byla vyhrčená už v roce 2008, kdy péči o dítě nezvládala takovým způsobem, že jí soud Artura odebral a svěřil jej otci. Přestože otcova péče byla naprosto v pořádku, už v červnu 2009 soud chlapce Bartošové vrátil, byť s ochranným dohledem. V očích části české společnosti Štáidlovi ublížilo, že kriticky a bez sentimentu zhodnotil matčinu výchovu. Syn neuměl žádný cizí jazyk, nesportoval a byl obézní. Možná i to přispělo k opětovnému vrácení Artura do výchovy labilní matky. Po dalších dvou letech byla zpěvačka už v takovém stavu, že soud nemohl nadále nad jejím způsobem výchovy syna zavírat oči. Arturovi tehdy bylo už patnáct let. Ani Ladislav Štáidl přitom nepochyboval o tom, že jeho bývalá partnerka syna miluje. Na rozdíl od soudu ale věděl, že to v jejím případě k dobré péči nestačí. „Je mi hrozně líto, že to přišlo tak pozdě. V posledních šesti letech, co se o tom

uvažovalo, jsem mu mohl ledacos předat – jazyky, muziku. Ted' v patnácti se to však dělá obtížněji nejen proto, že se blíží puberta, ale protože jsem i unavený,“ řekl hudebník IDNES.cz. Ztracený čas už ale nikdo zpět nevrátí.

dítětem a osobou usilující o péči, míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb, schopnost rodiče zajistit dítěti jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální i materiální potřeby a přání dítěte. Následně by podle Ústavního soudu měly nižší soudy rozhodovat takto: pokud jeden z rodičů naplňuje kritéria výrazně lépe než druhý, pak dítě svěřit do jeho péče a nastavit adekvátní styk s druhým rodičem.

Pokud oba naplňují kritéria stejnou měrou, pak prvotní je zájem dítěte, jímž je péče obou rodičů. Ústavní soud zcela jednoznačně tvrdí, že v případě upřímného zájmu obou rodičů o péči a podobné schopnosti naplnit zmíněná kritéria, má být střídavá péče první volbou. Výjimkou jsou případy, kdy má dítě například nějaké zvláštní zdravotní potíže, takže by pro něj střídavá péče představovala neúměrnou zátěž, nebo příliš velká vzdálenost bydliště rodičů. „Ve výjimečných případech může

být důvodem k vyloučení střídavé péče i nevhodná či vůbec neprobíhající komunikace mezi rodiči. Nemůže se tak ale stát, aniž by se soudy pokusily zjistit příčinu stávajícího stavu komunikace a ten za pomoci vhodných opatření napravit a zlepšit. Dítě by pak mělo být svěřeno zásadně do péče toho z rodičů, který je více nakloněn ke komunikaci s druhým rodičem a který nebude bránit jeho styku s druhým rodičem,“ uvádí se v nálezu Ústavního soudu. Jinými slovy: soudy se nemohou pouze ptát, zda rodiče chtějí střídavou péči, a pokud se na ní nedohodnou, prostě svěřit dítě matce. Právě naopak: soudy by měly v rámci opatrovnických sporů zjišťovat, kdo z rodičů komunikovat chce a kdo nikoli, kdo chce na společné výchově spolupracovat a kdo se jí brání. Po zjištění tohoto stavu by pak měl dítě svěřit zodpovědnějšímu rodiči, jemuž jde více o blaho dítěte než o vlastní ego.

Vrátíme-li se k případu Daniela Fotty, můžeme jej vnímat jako

klasickou ukázkou situace, k níž se Ústavní soud vyjadřoval. Matka děti bez vědomí a souhlasu otce odvezla do jiného státu, následně pouze formálně respektuje nařízení soudu, aby děti vrátila zpět. S otcem podle jeho vyjádření nekomunikuje a namísto dohody žádá soud, aby přestěhování dětí posvětil, a to fakticky zpětně, neboť matka se s dětmi nachází stále na Slovensku. Oproti tomu otec nenavrhuje svěření dětí do své výhradní péče, nýbrž střídavou péči obou rodičů, neboť si vazbu malých dětí na matku plně uvědomuje a respek-

tuje ji. V zájmu dětí pak považuje za ideální variantu střídání rodičů v bydlišti dětí, na které jsou zvyklé a kde se cítí dobře. K návrhu otce na střídavou péči ve formě střídání rodičů v místě bydliště dětí se připojil také soudem ustanovený opatrovník. Posouzení, kdo z rodičů Fottových je v přístupu k vlastním dětem zodpovědnější, je nyní na Okresním soudu pro Prahu-západ. Jak asi rozhodne?

Autorka je ředitelkou obecně prospěšné společnosti Osvětová beseda

Otec jako konkurence

„Jistěže je mnoho otců ochotných převzít odpovědnost za výchovu dětí, ale získávají rozporné zkušenosti. Okolí totiž ostražitě, kriticky a nedůvěřivě sleduje jejich jednání, kritičtí jsou kolegové, přátelé, sousedi. Hlavně však mnohé matky samy chápou takové rozhodnutí partnera jako zasahování do jejich sféry vlivu.“
Jan-Uwe Rogge, pedagog